Чыла эл пролэтар-шамыч, ушныза!

Лэнин-Сталин паша вэрч кучэдалаш йамдэ лий!

ЙАМДЭ ЛИЙ

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН органжэ
1937 ий, 18 сэнтябрь
№ 48 (484)

ТЭҤЫЗЫСЭ РАЗБОЙНИК-ШАМЫЧЛАН ПЭҤГЫДЭ ОТПОРЫМ ПУАЛТЭШ

Срэдизэмнэ тэҥыз конфэрэнций пытэн. Пират-шамыч ваштарэш тӱшкан кучэдалмэ нэргэн кэлшымашым ыштэн шуктымо. СССР ты кэлшымашым (соглашэньэ) подписатлаш йамдэ.

Срэдизэмнэ тэҥызыштэ, эн кугу тэҥыз корно ӱмбалнэ, фашист кашакын разбойник вӱдйӱмал пушышт шэҥгын коштыт. Тэҥыз разбойник-шамыч торговый пароход-шамычым шогалтат, чаманыдэ, вӱдйӱмак пуртэн колтат. Срэдизэмнэ тэҥыз йӱмалнэ пират-шамычын пуртэн колтымо пароход-шамыч шагалак огытыл.

Шуко курым ончычын тэҥыз ӱмбалнэ посна прэступник альэ посна бандэ-шамыч толэн, пуштэдэн коштыныт. А кызыт гын тидэ пашам ик Иэвропо государствын правитэльствыжэ шукташ пижын. Тудын лӱмжӧ уло тӱньалан палымэ. Тидэ — фашист Италий. Тидын нэргэн Совэт Ушэм итальйан правитэльствылан колтымо нотыштыжо вик каласэн.

Пират-шамычлан кӧра энгэкыш логалшэ государствэ-шамыч пират кашак ваштарэш тӱшкан кучэдалшашлан лийын каҥашаш Нионэш (Швэйцарий) погынэныт. Тидэ конфэрэнцыш Италий дэн Гэрманийымат ӱжмӧ ыльэ. Но фашист Италий да тудын танжэ да полышкалышыжэ— фашист Гэрманий конфэрэнций дэч отказатлэныт. Нуно вэт шинчат: Срэдизэмнэ тэҥызыштэ Итальйан фашист-шамычын пароход - шамычым вӱдйӱмак колтылмыштым совэт правитэльствэ пэлэшташ вэр лийдымэ факт-шамыч дэнэ ончыктэн пуа. Нуно лӱдыныт! Вэт уло тӱньа ончылан нуным бандитизм шот дэнэ титаклатыс.

Фашист эл-шамычын правитэльствышт эшэ тыгат шонэныт: пуйто вуно конфэрэнцыш огыт мий гын, конфэрэнцийжат ок лий. Но ковфэрэнцым кӱрлаш нунылан ыш логал.

Пэрвойракшэ Англий дэн Франций правитэльствэ пират-шамыч ваштарэш пэш пушкыдо мэрым тэмлэныт. Тунам Совэт Ушэмын прэдставитэльжэ М. М. Литвинов йолташ пэш пэнгыдын выступатлэн.

Литвинов йолташын йӱкшӧ гыч сарым тарваташ тӧчышӧ чыла тӱрлӧ-шамычым, тыныслык вэрч кучэдалшэ кугу тынyслык дэржавэ—Совэт эл пират кашакым разоблачатлэн.

„Совэт правитэльствэ,—манын Литвинов йолташ,—тудын государствэннэ собствэнностьшым пытараш нигэланат эрыкым пуэн ок кэрт. Тудо шкэ мэрыжым приниматлышаш. Тудо шкэнжын законно праважым ала моло государствэ-шамыч, альэ тӱньамбал организацэ-шамыч аралат манын ӱшанымашэш нимомат ыштыдэ кодын ок кэрт.

Литвинов йолташын мутшо конфэрэнцэ дэлэгат-шамыч коклаштат, тыгак чыла тӱньаштат кугу впэчатлэньым кодэн. Конфэрэнцын рэшэньыжэ пиратствым пытарымаштэ ситышын огыл. Но тугэ гынат фашист пират-шамычлан разбойник пашаштым ышташ чараклэн кэртэш.

Конфэрэнцын участникшэ-шамычшэ тыгэ рэшитлэныт: нунын войэннэ корабльышт испан пашаштэ варнылдымэ чыла эл-шамычын торговой пароходыштым аралаш тӱҥалыт. Торговый пароход-шамыч ӱмбак кэржалтшэ кэч могай вӱдйӱмал пуш ваштарэш контратакым ышташ да лиймэ сэмын пытараш.

Посна моло эл-шамыч шкэ пароходыштым аралаш кэч могай мэрым ыштат гынат, англий да француз войэннэ кораблъ-шамыч тэҥыз корным Гибралтар пролив гыч тӱҥалын Дарданэлл мартэ (Эгэй дэн Мраморный тэҥызым ушэн шогышо пролив) аралаш тӱҥалыт.

Ты рэшэньым шукташлан лийын ты кэчылаштак англий да франций 60 миноносэц эскадрон-шамыч Срэдизэмнэ тэҥызыш погынат.

* * *

СССР правитэльствэ Вэс Эл Паша Калык Комиссар Литвинов йолташлан Срэдизэмнэ тэҥызысэ пират-шамыч ваштарэш кучэдалмэ нэргэн моло эл-шамыч дэнэ пырльа кэлшымашэш кидым пышташ шӱдэн.

Срэдизэмнэ тэҥызыштэ итальан фашист-шамычын пуртэн колтымо „Тимирязев“ тэплоходын капитанжэ А. А. Рындьук.

Фото Йэфимовын (Союзфото)

Эгэй тэҥызыштэ итальан фашист-шамычын пуртэн колтымо „Благоев“ пароходын капитанжэ-ордэноносэц Д. Ф. Каминский.

Фото Казулинын (Союзфото).

Чыла пионьэр, тунэмшэ, йуный натуралист-шамычлан

Тэндан коклаштыда йатыр йолташда пӱртӱс илышым йӧратат, тудын нэргэн тунэмыт, шкэштат пӱртӱс илышым шымлат.

Ты кэҥэж жапыштэ тэ пӱртӱс илышыштэ тӱрлымат ужын-колын улыда. Тэндан коклаштэ йатыржэ тӱрлӧ насэкомыйын (лывэ-кармэ, копшаҥгэ, тӱрлӧ молын) илышыжым шэкланэныт, йужыжо пушэҥгын, пырчан шурнын, кайыкын илышыжым шымлэн пакча кӧргӧ саска дэнэ опытым ыштэн, ийгэчэ вашталтмым эскэрэн днэвникэшыжэ сэрэн, тӱрлӧ молат. Вот мэ тыгай пашам ыштэн шогышо йолташна шамычым йуный (самырык) натуралист манына.

Ончыкыжат мэ йуный натуралист (йуннат)-шамычын пашаштым газэтэш ончыктэн шогэна. Кызыт мэ йуннат-шамыч дэч тыгай пашам йодына: кэҥэж гоч, кызытат пӱртӱс илышым тунэммэ шотышто мом ыштэн улыда, могай опытым ыштэн ончэнда, днэвникда, блокнотда гыч мэмнан дэкэ рэдакцыш сэрэн колтыза.

Вучэна!

„ЙАМДЭ ЛИЙ“ РЭДАКЦЭ.

ФАШИСТ ПИРАТ-ШАМЫЧЛАН ЧЫТЫДЫМЭ ШЫДЫНА ЛЭКТЭШ

Мэ тунэмшэ дэн туныктышо-шамыч фашист пират тушман кашакын „Тимирязев“ дэн „Благоев“ совэт тэплоходым нимогай причин дэч посна вӱд йӱмак волтэн колтымыштлан чытыдымын шыдым луктына. Нуно мэмнан совэт элна ваштарэш сарым тарватынэшт, совэт калыкын вӱрыштым йоктарынэш. Но тугэ гынат, мэ нигунамат огына чакнэ. Ышкэнан совэт границынам эшэ чот пэнгыдэмдэна, лу дэнэ эшэ чаплэ тэплоход-шамычым ыштэна.

Ончыкыжым рэвольуционно бдитэльностьнам эшэ чотырак нӧлталаш да „отличнэ“ тунэмаш мэмнан вашмутна.

Й. Йамбарцэв.

Параньгэ район, Матародо ПКШ.

ЙОШКАР-ОЛА ФЭЛЬДШЭР ШКОЛЫШТО. Шолаштэ: III-шо курс студэнт-шамыч: Г. Загайнов, М. Козырэв, Г. Рыбаков, А. Малышэв, Д. Сушэнцов да Н. Журавльов заньатьылан общэжитьыштэ йамдылалтыт. Покшэлнэ—классышто физик урок. Студэнтка М. Головина прэподаватэль Д. М. Умовлан отвэчатла. Пурлаштэ—урок дэч вара общэжитьыштэ канымаш (К. Малинина, З. Сарайэва, У. Бастракова, О. Бутылкина, Е. Жэлонкина). Фото М. Рыбаковын.

„Н-209“ самольотым кычалмаш

Шэвэльов йолташын экспэдицийжэ Рудольф островышто

Совэт Ушэм Гэрой Шэвэльов йолташын йуж экспэдицийыштэ улшо кум корабль—Совэт Ушэм гэрой Водопьйанов йолташ виктарымэ „Н-170“, Совэт Ушэм Гэрой Молоков йолташын командоватлымэ „Н-171“. Райнэр островышто ик мыньар кэчэ годым сай ийгэчэ лиймым вучымэк Рудольф островыш чоҥэштэн толыныт.

Водопьйанов йолташын льотно отрьадыштыжэ 4 корабль уло. Нунын кокла гыч нылымшэ „Н-169“ самольотым Совэт Ушэм Гэрой Мазурук йолташ командоватла.

Мазурук йолташ,—Шэвэльов йолташ увэртара,—Рудольф островыш толын, тудынат кораблыжэ туштак. Мазурук йолташ тышкэ Тихайа бухто гыч толын. Тушко тудо Главсэвморпутьын заданьыжэ почэш куштылго самольот дэнэ чоҥэштэн.

Тыгэ Рудольф островыш Водопьйанов йолташын льотно отрьадысэ чыла кораблышт погынэныт.

Шэвэльов йолташын увэртарымыжэ почэш, экспэдиций тӱн задачыжым шукташ,—„Н-209“ самольотым кычалаш тӱҥалашлан йамдылалтэш.

Иза-шольо вашлиймаш

Моско—Басконий 2:1

Шукэртэ огыл Моско „Динамо“ стадионэш рэспубликан Испанийын баск йоча-шамычшэ) да Москосо школьник-шамыч футбол дэнэ модыныт. Модыш, цэш онгай эртэн. Самырык баск-шамычат модаш пэш мастар улыт, но тугэ гынат Моско школьник-шамыч 2:1 шот дэнэ сэҥэныт.

* * *

ССР Ушэм СНК пэлэнсэ физкультур дэн спорт пашан пӱтынь Ушэмысэ комитэтшэ ты матчын участник-шамычлан **и м э н н о й** шагатым пӧлӧклэн.

2-шо могыр „Иамдэ Лий“

КИТАЙЫСЭ КРЭДАЛМАШ

14 сэнтьабрьыштэ Шанхай фронтышто йапон войска китай войскан ик мыньар у позицийлашкыжэ атакым ыштылын. Атакым чыла вэрэат чактарымэ. Иапон авиаций Шанхайын китай—Путун дэн Чапэй районлашкэ пэш шуко бомбым кышкэн.Ик мыньар бомбо китай бэжэнэц-шамыч каймэ пуш караваныш логалын. 400 йэҥ колэн да сусыргэн.

Сэвэрнэ Китайыштэ Датуныш пурымаштэ (Шаньси провинцийыштэ кугу ола) пэш чот крэдалыт.

Англий пэчатьын возымыжо почэш, Бэйпин йыр партизан движэньэ кумдан шарлэн. Китай партизан-шамыч кӱртньӧ корным шалатылыт.

Шукэртэ огыл, йапон агэнт—бэлогвардэйэц Пастухин (Тӓньцзинышто улшо совэт консульствыш нальот ыштымаштэ ик организатор ыльэ) йапонэц-шамычлан служитлаш 300 бэлогвардэйэцым вэрбоватлэн. Бэлогвардэйэц-шамычым йапон формо дэнэ чиктэн кӱртньӧ корным, кӱварым да тэлэграфым аралаш колтымо.

Китайын йужно сэр мучко йапон флотын активнэ лийаш тӱҥалмыжэ нэргэн увэртарат. Иапонэц-шамыч Сватоушко (Китайын йужно ужашыштыжэ кугу ола) дэсантым волтэн колташ тӧчэныт. Иапон самольотшамыч кажнэ кэчынак Сватоушко да тугак Китайын йужно сэрысэ йаллашкыжэ бомбым кышкат.

(ТАСС матэрйал гыч)

Фашист пират шымычын Эгэйск тэҥызыштэ вӱдыш пуртэн колтымо „Благоев“ пароход. Кӱшнӧ: пароходын рулэвойжо-орДэноносэц П. М. Штэпэнко. Тудо „Благоев“ пароходым вӱд йымак пуртэн колтымо годым колэн.

Испаний фронтлаштэ

Сэвэрнэ фронт

Восточно сэкторышто 14 сэнтьабрьыштэ мӓтэжник-шамыч Сиэрра Куэраштэ улшо рэспубликан позицийым атакым чактарымэ. Масуко сэкторышто мӓтэжник-шамыч Масуко йал дэкэ шумашкэ лишэмыныт.

Мӓтэжник-шамыч авиаций полшымо почэш Буэдонго гыч Вильасимплисыш кайшэ корным пӱчкаш тӧчэныт, нуным чактарымэ.

Цэнтральнэ фронт

14 сэнтьабрьыштэ эрдэнэ мӓтэжник-шамыч пэш чот бомбым кышкымэк Эстрамадур корно сэкторышто улшо линийыш атакым ыштэныт. Изиш варарак мӓтэжник-шамыч Унивэрситэт городокышто атакым ышташ тӧчэныт. Кок атакыжымат чактарымэ.

Карабанчэлыштэ мӓтэжник-шамыч мэхово фабрик районышто миным пудэштарэныт, нимогай энтэк лийын огыл. Рэспубликан войска фабрик лишнэ фашист окоп шалатышан контр-миным пудэштарэн. Контр-минэ пудэштмэ дэнэ окопышто улшо мӓтэжник-шамыч пэш шукын колэныт да сусыргэныт.

* * *

Рэспубликан авиаций Эль Бурдошо да тудын йыр (Сарагосс дэч йуго-востокышто) бомбым кышкэн. Тылэч вара рэспубликан авиаций Альфахариныш бомбым кышкэн.

Мӓтэжнэ авиаций пытартыш кэчылаштэ франко-испан границыш нальотым ыштылэш, тудо рэспубликан Испаний дэн Франций коклаштэ кыл кучымашым кӱрлаш тӧча. Тидлан лийын Куларыштэ улшо кӱртньӧ корнысо кӱварым бомбым кышка.

13 сэнтьабрьыштэ мӓтэжнэ авиаций охраннэ „Франциско“ дэн „Адела“ судашкэ атакым ыштэн; 14 сэнтьабрьыштэ мӓтэжнэ авиаций „Кабо трэсс форкас“ пароходым аралэн кайшэ суднашкэ кэржалтын. Охраннэ суда экипаж кокла гыч ик йэҥ колэн да ик йэҥ сусыргэн.

ЗВЭНОВОЙЫН УГОЛОКШО

СБОРЛАН МОМ ЙАМДЫЛАШ

Кодшо гана мэ тыланда звэна лукыштына кужэч да мо дэнэ пэрвой звэно сборым тўҥалаш каҥашым пуышна. Кызыт ындэ тидэ сборым кузэ эртараш нэргэн каҥаш пуаш лач жап шуын.

Тэ сбордам урок пытымӧнтӧ вигак ида тўҥал, а пионьэр-шамычланда кочкын толаш да каналташ жапым пуза. Рвэзэ-шамычым аккуратностьлан туныктышаш вэрч, сбор тўҥалмыдам ик минут йодгэ точно каласыман, мутлан 8 шагатат 7 минут кастэнэ.

Тэ звэно сбордам тунэмдымэ, каныш кэчэ годым погаш ыштэда гын, то тыланда „цэпочка“ манмэ пэш кугун полшэн кэртэш. Тэ сбордан 10 шагатат 13 минутлан эрдэнэ, школ кудывэчэш лиймыжым увэртарымэ каҥашэшда возэдат, тэмдалан моло пионьэр дэч лишнэ илышэ пионьэр дэкэ намийэн пуэда. Тудо адак шкэ лишнэ илышэ йолташыж дэкэ наҥгайа. Тыгак убмакыжат, пытартыш пионьэр чыла рвэзэ-шамычын кид пыштыман увэртарымэ каҥажым конда. Тэвэ тидэ звэно „цэпочка“ лийэш.

Звэно сбордам погымӧнтӧ, рвэзэ-шамычланда каласыза: ала вуно звэнаштлан иктаж лўмым пунэшт. Звэно шамыч пукыж годым рад номэр дэнэ, мутлан, 117-шэ отрäдын 2-шо звэнажэ, альэ посна лўмым пуат, мутлан морьак звэно, развэдчик, тулэч молат. Но звэнадалан пумо лўмдам обязательнэ оправдайаш кўлэш. Тэ звэналанда „мичуринэцым“ пуэн улыда гын, тыланда кушкыл-шамыч дэнэ опытым ыштылаш, школдан да илымэ сурт оралтыдам ужар сад дэнэ сӧрастарашда кўлэш. Звэналанда морьак лўмым пуэн улыда гын, тэҥгыз пашам, Морзэ азбукым, тэҥгызыштэ кушшо кушкыл-шамычым тунэмаш тўҥалза да звэнадан шкэ пушыжо лийжэ. Но могай гына звэна лўмым шкаланда ида ойыро да тудым пэш сай тунэмын, шинчымэ огэш ситэ. Тэ пионьэр сэмын, мэмнан вождь-шамычын илышыштым тунэмман да тўньамбалнэ лийшэ событий дэн газэт, журнал-шамычымат лудман, обронно значок-шамычлан нормым сдаватлыман, физкультурым ышташ да отрäд совэт вуйлатышын чыла каласымыжымат шуктыман.

Звэнан шкэ флажокшо дэн днэвникшэ лийман. Звэно флажокым шкаланат йошкар матэрий гыч ышташ лийэш. Тудын формыжо трэугольник лийэш да тойаш пыжыкталтэш. Флажокын ик могырэшыжэ пионьэр значокым, вэс могырэшыжэ звэнан да отрäдын номыржым (мутлан: 117 шэ отрäдын 2-шо звэнажэ) ургыман. Флажокэш звэна лўмымат ургаш лийэш.

Эн кўлэшыжэ, сборышто мо лиймым днэвникышкэ возыза. Днэвникым звэна вуйлатышэ шкэжат, альэ пионьэр-шамыч рад дэнэ возэн кэртыт. Вэс сборышто мо возалтмым лудса. Тидэ пионьэр-шамычлан могай пашам пумо нэргэн шарныктара да звэнан пытартыш кана состäзаньыштэ, мутлан куржмаштэ, шахмат, шашкэ дэнэ модмаштэ рэзультатыштым палат. Днэвникым аккуратно да чэрнила дэнэ возаш кўлэш.

Вот тэвэ тыланда изишак, мом пэрвой сборышко йамдылыман. Кужу йашлыкыш ида пыштэ, звэно флажок дэнэ днэвникым ыштыза да звэналан лўм пумо дэн „цэпочка“ нэргэн сайрак шоналтыза.

Марий АССР-ын эн сай физкультурник-шамыч.
Сўрэтыштэ: 11—13 сэнтьабрьыштэ рэспублик сорэвнованьыштэ пэрвой мэста налшэ да у рэкордым шындышэ—Никулина Л., Фаворский Л., Цапайэва Л. да Судаков А.

Фото Овэчкинын.

ИСТОРИЧЭСКИЙ У ЗВУКОВОЙ ФИЛЬМ „ПЭТР I“

Швэд король Карл Нарвэ руш войскам сэҥымэкэ, Пэтр пэлэштэн:

— Тидэ мыланна урок. Ик сэҥымаш олмэш кок сэҥымашым пуат.

Пэтр швэд-шамычым сэҥэн, тушакын у ола, завод, корабль-шамычым ыштэн да тошто кодшо бойар Русьым касвэл эл-шамыч дэнэ тӧр ыштынэжэ улмаш. Тидлан Балтик тэҥгызым да тудын сэржым швэд кид гыч шупшын налаш кўлын.

Пэтр шкэ шонымыжым шукташ поп, бойар да монах-шамычын чаркалмыштым ончэн огыл. Пушкылан вўргэньэ кўлын гын, тудо чэркысэ чаҥым, салтаклан бойарын холопшым налэдэн да эл вуйлатымашкэ вийан, паша ыштэн кэртшэ йэҥ-шамычым шогалтылын.

Пэтр адак угыч сай вооружитлалтшэ войскам швэд ваштарэш наҥгайэн, швэд крэпость дэн Нэван иксажым налын. Сэҥымаш лийын. Ындэ тыжэчын пэрвой кана Йэвропышко корабль-шамыч кайат. Ындэ тышкэ Йэвропысо корабль-шамыч да, английсэ, голландийсэ дэн Испанийсэ купэч-шамыч толыт. Пэтр тышакын у олам шында. Тышкэ у культур толэш.

Пэтрын тўрлӧ могыр илышыжэ тошто бойар Русь элым помэщик дэн купэч элыш савыраш толашымыжэ да тудым пэнгыдэмдымыжэ нэргэн Пэтр лўмэш „Пэтр I“ лўман кином лукмо. Рвэзэ шамыч, тэ тидэ кином ончымыда годым, кнагаштэ мо лудмыдам эша сайрак умылэда.

* * *

„Элын кугыжажэ лиймӧнгӧ,—ойлалтэш историй кнагаштэ,—ушан, паша ыштышэ рвэзэ кугыжа у порäдкэ-шамычым пурташ тўҥальэ. Тудо бойар думо дэнат кылым йӧршэш кўрлын да Москошто илышэ иностранэц-шамыч дэнэ пэш вашкэ да пэш чот кэлшэн. Тудо нуным эл вуйлатымашкэ ўжын да стрэльэц шамычым тошто, кодшо йӧрдымӧ вийлан шотлэн корандылын, нунын олмэш у армийым иностраннийла ыштэн“.

Пэтрын тошто вий дэнэ кучэдалмашыжэ фильмыштэ пэш сай ончыкталтын.

Пэтрын тошто вий дэнэ кучэдалмашыжэ фильмыштэ пэш сай ончыкталтын.

Пэтр бойар думышко толын, нуным культурдымыштлан игылтэш. Пэтр нунылан иностраннэ купэч дэч примэрым налаш да нунат шкэ пойанлыкыштым, шкаланышт пайдам кондышт манын, завод, сай вооружонно армийым ыштэш шўда. Тудо простой холоп Фэдька дэнэ кэлшэ да тудын дэч вийан мушкындым налын, тудын вийжэ нэргэн кычкыралын: „Вот тыгай йэҥ-шамыч мыланэм кўлыт!“

„Кугу пашам,—умбакыжэ ойлалтэш кнагаштак,—Пэтр образованылан ыштэн да вий дэнат туныктэш тӧчэн. Пэтр дворäн рвэзэ-шамычым корабль ыштэш да иностраннэ йылмылан тунэмаш вэс эльшкат колтылын. Тэҥгыз пашалан, инжэнэр, искусствылан, мэдицин да моло наукылан тунэмэ школ-шамыч почылтмыт улмаш“.

Мэ фильмышт, Пэтрын Нэдоросль, лочо Буйносовын эргыжым кузэ Голландийыш тунэмаш колташ тӧчымыжым ужына.

„Пэтр I годым,—тудына мэ кнагаштэ,—Россий йатыр ончык кайэн, но крэпостнойын ындырмэ порäдкыжэ да кугужан властьшэ озаланэн. Пэтр I годым Россий импэрийын вийаҥмыжэ шўдӧ тўжэм дэнэ шэмэр калыкын пытымыжэ да нужнаҥмыжэ дэнэ лийын. Пэтр I помэщик дэн купэч эл ыштэш да тудым пэнгыдэмдаш шуко ыштэн.

Рвэзэ-шамыч, тидым чыла тэ фильмыштэ ужыда. Туштак, армий пэнгыдэмдаш кузэ бойар шамыч дэч окса налмыжым да мужикын пытартыш пўжвўдшым налмыжым ужына.

Пэтэрбург ыштымаштэ каторжник да холоп-шамыч пашам ыштат. Нуно кыдал даҥыт шўдӧ куп вўдыштӧ шогат. Но Пэтр шкэ кугу пландым шукташлан йэҥ-шамычым огэш чама.

Бойар-шамыч шкэ вэрыштым у йэҥ-шамычлан пуат. Купэч-шамыч пойат. Пэтрын лийшэмшэ йэҥжэ Мэньшиков сукна ыштымэ производство дэнэ пойа. Власть дэкэ у класс—помэщик дэн купэч толэш.

* * *

Пэтр I-ын сэнарийжым Алэксэй Толстой дэн Рэспубликын заслужонно артистшэ В. Пэтров возэныт. Фильмым В. Пэтров шындэн. Картиным ордэноносэц „Лэнфильм“ студий луктын.

Картинаштэ Пэтр I образ пэш сай. „То акадэмик, то гэрой, то плотник, то мэрэплаватэль“. Тудо полк-шамычым крэдалмашкэ наҥгайа, апшатыштэ йакырым тапта, бойар-шамычын пэвдашыштым нўжэш, йывыртышашым ыштылэш да вўд ташлымэ годым йэҥ-шамычым угаркала.

„Ушан да паша ыштышэ“ кугыжан образшым пэш кугу мастарлык дэнэ артист Н. Симонов мошто ыштэн. Тугак Рэспубликын заслужонно артистшэ Жароват Мэньшиковын рольжым пэш сай модэш. Артист Чэркасов, тэмдалан „Дэти капитана Гранта“ да „Дэпутат Балтики“ кино гыч палымыда, тидэ кана ушдымо кугыжа эргэ—Алэксэйым пэш сай модын.

Тугак, ордэноносэц калык артист Тарасов дэн Тарханов пэш сай модыт.

(„Пионэрская правда“ газэт гыч).

Самырык
НАТУРАЛИСТ-ВЛАКЫН
блок-нотышт

Понго нэргэн

Понго-шамыч лэктышт да сайын кушкыт манын, нунылан ик жап шокшо да сай вӱдыжгӧ кӱлэш.

1934 ийыштэ кэчывал кэчэ йымал да Цэнтральнэ областьлаштэ пэш шокшо лийын шогыш да йӱрат шуэн вэлэ лийэдыш. Садлан пэрвой рыжик дэн ош понго-шамыч вӱдыжгӧ да тудлан шокшо ситышан лиймаштэ, альэ вэс сэмын йӱд йымал областьлаштэ вашкэрак лэктын кэртыныт.

Понго-шамыч коклаштэ пӱртӱс да вэрласэ условий дэнэ ваш кылдалт шогымыштым пэш шагал тунэммэ. Тидэ пашалан йуннат-шамыч пижыт ыльэ гын, пэш сай ыльэ.

Кажнэ кочмо урлык понгошамыч коклаштэ ныл тӱрлӧ жапым ончыкташ лийэш: Кунам пэрвой понго-шамыч лэктыныт (шкэт понго-шамычымат ончыкташ лийэш); тӱшка дэнэ лэкташ да кушкаш тӱналмыштым; пытартышлан шкэт понго-шамычын пытымышт.

Тугак пӱртӱсын понго-шамычлан кушкашышт (кукшо, уто вӱд, пыл, йӱр, кылмыктымэ, тулач молат) кузэ полшымыштым шэкланыза. Понгошамыч урлык дэн лэктымыштын (пэш сай, сай, начар, шочдымо ий) могай лиймымат возыза. Тугак ик жап гутлаштэ понтын кок кана лэкмыжымат ончыктыза.

Тушто-шамыч

1. Млландэ ӱмбач мом нӧлталаш ок лий.
2. Могай пушэнгэ мардэж дэч посна лӱшка?

Школлаштэ живой уголок-шамычым ыштыза

Илышэ пӱртӱсым сайын палашлан тудым эскэраш кӱлэш. Мутлан растэньын кушмыжо, атыланымыжэ, тыгак насэкомый, моло тӱрлӧ животныйын илышыштым тунэмаш живой уголок манмэ кугун полша. Тидэ пионьэрын пашажэ. Садлан школлаштэ йуный натуралист (йуннат) кружокым ыштыман. Вэт тидэ йэстэствознаньэ тунэммашын ик ужашыжэ.

Живой уголокым ыштэн, тушко тӱрлӧ кӱлэш экспонат, гэрбарий, коллэкций, тӱрлӧ молым почаш альэ вараш кодын она ул. Жап уло. Млландэ кылмэн огыл, лышташат йогэн огыл, кэчэ шокшо. Ик манаш пӱртӱсын пойанлыкшэ альэ кугу. Рвэзэ-шамычым чумырэн зоологичэскэ да ботаничэскэ матэрйал-шамычым (шукшым, ужавам, ракым, шонгшым, колым, тӱрлӧ молымат) погыман, нунылан илашышт вэрым (акватэррариум) йамдылаш кӱлэш. Нуным тэлым пукшаш йӧсӧ огыл. Кызытак шукшым мойн йамдылыман. А ужавалан вӱдым чӱчкыдынрак вашталтыл шогэт гын, тудо тэлэ гочат кочдэ илэн кэртэш.

Растэньэ шотышто. Кызыт растэньым, пэлэдышым (лапдыш, мач-мачэха тӱрлӧ молымат) вожгычышт куклэн ошман йашлыкыш шындылман. Кызытэш тӱнат илэн кэртыт, а йӱштӧ толмэкэ пӧртыш пурташ лийэш. Тэлым нуно адак пэлэдыт.

Пырчэ шымлымаш, амбар (склад) кӧргысӧ врэдитэль-шамычым шымлымашымат кызытак тӱналаш лийэш.

Живой уголокын пашажэ пэш кумда. Лачак сайын вуйлатымэ кӱлэш. Вуйлатышылан йоча-шамычым могай паша эн чот интэрэсовайа,—тудым палаш кӱлэш.

Йуннат кружокын живой уголокшын днэвникшэ лийэш. Могай паша кунам ышталтын, могай онгай лийын, мом шымлэн, палэн налмэ—сэрыман.

Чыла тидэ паша—кӱлэш паша. Тудо млланна кугу пайдам пуа. Йуннат кружок шамычлан полышым, ойым Йошкар-Оласэ рэспублик пионьэр пӧртат полшэн кэртэш. Мэмнан дэнэ кылым кучыза, полшэна.

Мэмнан адрэс: Йошкар-Ола, Дом пионеров.

Йошкар-Ола пионьэр пӧртысӧ йуннат кружокын инструктыржо—**К. Васильйэва.**

Млланна сэрат

Оласэ пионьэр пӧлка мэмнам мондэн

Мэмнан училищыштэ пионьэр отрӓдын пашажэ ӱмаштат пэш начарын кайыш. Вожатый-шамычым вашталтылмэ дэнак тунэммэ ий эртыш.

А тэнийжэ гын, угычын тунэмаш толшо пионьэр-шамычым учотышкат налдымылан вэрчын мыньар отрӓд лийшаш раш огыл. Вожатый Зайцэва „ындэ мый вожатый омул“,—манын пэша нэргэн ушышкыжат ок нал. А оласэ пионьэр пӧлка мэмнам йӧршэш мондэн.

Лож. В.

Йошкар-Ола, Музыкальнэ-тэатральнэ училищэ.

Рэспубликыштэ

Пионьэр увэр-шамыч

◆ **КУГУ ВАШТАЛТЫШ.** Тэний пионьэр уголокна сайэмэ. Уголокыштына библиотэк почылто. Библиотэкыштына тӱрлӧ сай книгашамыч улыт, йатыр газэт-шамыч толыт. Уголокышто пионьэр шамыч йара жапыштым пэш йывыртэн эртарат.

Сэргэйэв Саньу.

Сотнур район, Кугу Корамас пэлэ кыдалаш школ.

◆ **ЗНАЧКИСТ-ШАМЫЧ ШУКЭМЫТ.** Матародо кыдалаш школышто (Параньгэ район) кодшо ийыштэ ик значкистат укэ ыльэ. Тэний оборонно значокан-шамыч йатырак улыт. Мутлан Йамбарцэв Филимонын чылажэ ныл оборонно значокшо уло (ПВХО, ГСО, БГСО да ЮВС). Кугу Октьабрь пайрэмлан 120 значкистна лийэш.

4:3

16-шо сэнтьабрьыштэ Йэжово дэтдомын футбольно площадкыштыжэ Кузнэцово пэдучилищын футбольно командыж дэн Йэжово дэтдомын командыжэ (Йошкар-Ола район) футбол дэнэ модыч. Модыш 4:3 счот дэнэ Йэжово командын сэнгымыж дэнэ пытыш.

Й. Фэдотов.

Тӧрлатымаш

„Йамдэ лийын“ кодшо номырыштыжо „Кокымшо ий вожатый дэч посна“ замэткын (4-шэ могырышто) пытартыш обзацыштыжэ Кугу-Чигаш олмэш Кугу Шигак маныйонгылыш возалтын. Рэдакцэ.

Врид. отв. редактора—
А. З. РЭЧКИН.

Рэдакцэ адрэс: Йошкар-Ола, Совэт пӧрт 24 № комнат, „Йамдэ лий“ рэдакцэ.

Упол. Марлита № А—313. Тираж 7360 экз. Йошкар-Ола, Маргосиздатын 1-шэ типогр. ВЛКСМ Маробком орган. Савыктышэ „Марий Коммун“